

Poetízate

SELECCIÓN

Antoloxía
da poesía galega

A presente escolma está realizada cun obxectivo fundamental: atopar facilmente características propias da lírica medieval nalgúns dos poetas máis representativos da nosa literatura a través de diferentes épocas.

Esta influencia produciuse, de seguro, a través da cultura popular, da literatura tradicional de transmisión oral, pois os Cancioneiros medievais non tiveron difusión en Galicia ata as primeiras décadas do século XX.

É importante, pois, a data de realización dos poemas aquí recollidos para chegar logo ás nosas conclusións.

O REXURDIMIENTO

Século XIX

1863 Cantares Gallegos

Rosalía de Castro

Eduardo Pondal

Curros Enríquez

ROSALÍA DE CASTRO

1837-1885

Adiós ríos, adiós fontes

*Adiós ríos, Adiós fontes,
adiós regatos pequenos,
adiós vista dos meus ollos
non sei cando nos veremos.*

Miña terra, miña terra,
terra onde me eu criei,
hortiña que quero tanto,
figueiriñas que plantei.

Prados, ríos, arboredas,
pinas que move o vento,
paxariños piadores,
casiña do meu contento.

Muiño dos castañares,
noites claras de luar,
campaniñas timbradoras
da igrexiña do lugar.

Amoriñas das silveiras
que eu lle daba ao meu amor,
camiños entre o millo,
¡adiós para sempre, adiós!

Adiós gloria! adiós contento!
Deixo a casa onde nacín,
deixo a aldea que conoso
por un mundo que non vin!

Deixo amigos por extraños,
deixo a veiga polo mar,
deixo, en fin, canto ben quero...
Quen puidera non deixar...!

Mais son pobre e ¡mal pecado!
a miña terra non é miña,
que ata lle dan de prestado
a beira por que camiña
ao que naceu desdichado.

Téñovos, pois, que deixar,
hortiña que tanto amei,
fogueiriña do meu lar,
arboriñas que plantei,
fontiña do cabañar.

Adiós, adiós que me vou,
herbiñas do camposanto
onde meu pai se enterrou,
herbiñas que biquei tanto;
terriña que nos criou...

Adiós Virxe da Asunción,
branca como un serafín,
lévovos no corazón:
pedíelle a Dios por min,
miña Virxe da Asunción.

Xa se oen lonxe, moi lonxe
as campanas do pomar,
para min ¡ai!, coitadiño,
nunca máis han de tocar.

Xa se oen lonxe, máis lonxe...,
cada balada é un dolor,
voume soio, sen arrimo...
Miña terra, ¡adiós! ¡adiós!

Adiós tamén, queridiña...,
adiós por sempre quizais...!
Dígoche este adiós chorando
desde a beiriña do mar.

Non me olvides, queridiña,
se morro de soidás...
tantas leguas mar adentro...
Miña casiña, meu lar!

(de Cantares Gallegos 1863)

Como chove miudiño

*Como chove miudiño,
Como miudiño chove;
Como chove miudiño;
Pola banda de Laíño,
Pola banda de Lestrove.*

Misteriosa regadeira
Fino orballo no chan pousa Con feitiña
curvadeira, Remollando na ribeira
Frol por frol, chousa por chousa.

Semellando leve gasa
Que sutil o vento move,
En frotantes ondas pasa
Refrescando canto abrasa,
O que o sol ardente crobe.

Que inchadiña branca vela
Antre os millos corre soa,
Misteriosa pura estrela!
Dille ao vento en torno dela:
Palomiña, ¡voa!, ¡voa!

*Como chove miudiño, Como miudiño chove;
Como chove miudiño Pola banda de Laíño,
Pola banda de Lestrove.*

Como chove miudiño
Polas veigas de Campaña!
Cal se enxugan de camiño
Os herbales de Laíño!
Como a Ponte en sol se baña!

Os que son nela nacidos,
Os que son dela mimados,
Lonxe dela están doridos
Porque van de amor feridos
Por quen fono amamantados.

Polos fillos a nai tira,
Xorda, triste, plañideira,
Xeme, chora, e mais sospira,
E non para, hastra que os mira
Ben chegar por derradeira.

Probe nai, canto te quero!
Nai tamén, ¡ai!, da nai miña!
O teu chan de amor prefiero,
A canto hai grande ou severo
En toda a terra xuntiña.

Como non si ora estou vendo,
Nun paisax de prata e rosas,
Canto a vida foi querendo,
Cos meus ollos remexendo
Memoriñas cariñosas?

*Como chove miudiño,
Como miudiño chove;
Como chove miudiño
Pola banda de Laíño,
Pola banda de Lestrove.*

Como chove miudiño
Polas veigas de Campaña!
Cal se enxugan de camiño
Os herbales de Laíño!
Como a Ponte en sol se baña!

Cantares Gallegos 1863.

Versión adaptada por Amancio Prada

**Manuel Curros
Enríquez
1851-1908**

Melodía gallega

Ten a serena o canto,
i a serpe o alento;
o lago ten a onda,
Dios ten o inferno.
Ti tes dabondo
co que tes escondido
neses teus ollos.

Cando se pon a lúa
tras dos penedos,
choran as estreliñas
todas do ceo.
Tamén eu choro
cando non me alumean
eses teus ollos.

O trono dos monarcas,
do sabio os trunfos,
a gloria do poeta,
o ouro do mundo:
dera eso todo
por solo unha miranda
deses teus ollos.

Aires da miña terra, 1880

Buscan os pitorreises
pra faguer niño,
a herba santa que nace
beira dos ríos.
Eu busco solo
unha mirada meiga
deses teus ollos.

Ós mozos

Qué triste está a aldea,
que triste e que sola!
A terra sen frutos, a feira sen xente,
sen brazos o campo,
sen nenos a escola,
sen sol o hourizonte, sen fror a semente!

A pedra i as nubes
a sembra arrasando,
agoiran un ano de fame sombría;
sen pan os labregos
nin herba pró gando,
que vai a ser deles na crúa invernía?

Manadas famentas
de lobos montesos
baixaron das chouzas na noite calada,
e postos en ringla,
cos ollos acesos
acenan dos pobres prá porta pechada...

Mociños honrados
de sangue bravía,
se ó mal dos petrucios non fordes alleos,
librádeos da morte,
facei montería
nos lobos da terra, nos lobos dos ceos!

Eduardo Pondal

1835-1917

Os camiños, os matos montesíos

Os camiños, os matos montesíos,
os garridos ensoños, os lindeiros,
os cantos saudosos, os resíos,
os cómaros, os pinos, os regueiros :
as promesas, os trunfos, os desvíos,
as doces esperanzas, os sendeiros;
todo me dá suidades e triganzas,
todo me trae punxentes memoranzas.

Queixumes dos pinos, 1886

Os Pinos (Himno galego)

Que din os rumorosos
na costa verdecente,
ao raio transparente
do plácido luar?
Que din as altas copas
de escuro arume arpado
co seu ben compasado
monótono fungar?

-”Do teu verdor cinguido
e de benignos astros
confín dos verdes castros
e valeroso chan
non des a esquecemento
da inxuria o rudo encono;
desperta do teu sono,
Fogar de Breogán.

Os bos e xenerosos
a nosa voz entenden,
e con arroubo atenden
o noso rouco son,
mais só os ignorantes,
e féridos e duros,
imbéciles e escuros
non nos entenden, non.

Os tempos son chegados
dos bardos das idades,
que as vosas vaguidades
cumprido fin terán;
pois onde quer xigante
a nosa voz pregoa
a redención da boa
nación de Breogán.

Teus fillos vagorosos
en quen honor só late,
a intrépido combate
dispondo o peito van;
Sé, por ti mesma, libre
de indigna servidume
e do oprobioso alcume
rexión de Breogán.

A nobre Lusitania
os brazos tende amigos,
os eidos ben antigos
con un punxente afán;
e cumpre as vaguidades
dos teus soantes pinos
duns máxicos destinos
Oh grei de Breogán!

Amor da terra verde,
da verde terra nosa,
acende a raza briosa
de Ousinde e de Froxán;
que aló nos seus garridos
xustillos, mal constreitos,
os doces e albos peitos
das fillas de Breogán,

que á nobre prole ensinen
fortísimos acentos,
non mólicos concertos
que ás virxes só ben están;
mais os robustos ecos
que ¡oh patria! ben recordas
das sonoras cordas
das harpas de Breogán.

Estima non se alcanza
cun vil xemido brando;
calquer requer rogando,
con voz que esquecerán;
mais cun rumor xigante,
sublime e parecido
ao intrépido sonido
das armas de Breogán.

Galegos, sede fortes;
prontos a grandes feitos;
aparellade os peitos
a glorioso afán;
fillos dos nobres celtas,
fortes e peregrinos
Luitade plos destinos
dos eidos de Breogán”.

Queixumes dos pinos, 1886

Século XX :

As vangardas

Neotrobadorismo

Álvaro Cunqueiro

Fermín Bouza Brey

Fermín Bouza Brey
1901-1973

Gándara

**Naquel biduído dos bidos louzanos
o páxaro Sol non pía seus raios, e
morre de amor.**

**Naquel biduído dos lanzales bidos
o páxaro Sol non criba seus píos
e morre de amor.**

**Non criba seus ritmos, non pousa seus raios
e albean de frío os albres delgados
e morre de amor.**

**Non ceiba seus raios, non tece seus fíos
e albres e mámoas albean de frío
coa poldra que morre no mato cativo.**

Nao senlleira, 1933

Á
L
V
A
R
O

C
U
N
Q
U
E
I
R
O

1911-1981

Amor de auga lixeira,
muiñeira.

Amor de auga tardeira,
ribeira.

Amor de auga frocida,
cantiga.

Amor de auga perdida,
ña amiga.

Cantiga nova que se chama Riveira, 1933

Con auga de sede vella
namorar eu namoreina,
meu amigo!

Con unha herba lixeira
namorar eu namoreina,
meu amigo!

Namorar eu namoreina
con unha cantiga leda,
meu amigo!

Namorar eu namoreina
con áer da primaveira,
meu amigo!

Cantiga nova que se chama Riveira, 1933

O pozo que non hai

-Dáme auga, ña amiga
e ficarei aquí.

-Acolá hai un pozo
que reverque, meu habib!

-A auga que eu quero
está sorrindo a ti!

-Este pozo ten dono
percura outro, meu habib!

Herba aquí ou acolá, 1980

**No niño novo do vento
hai unha pomba dourada,
meu amigo!
quén poidera namorala!**

**Canta ao luar e ao mencer
en fruta de verde olivo.
quén poidera namorala,
meu amigo!**

**Ten áers de frol recente,
cousas de recén casada,
meu amigo!
quén poidera namorala!**

**Tamén ten sombra de sombra
e andar primeiro de río.
quén poidera namorala,
meu amigo!**

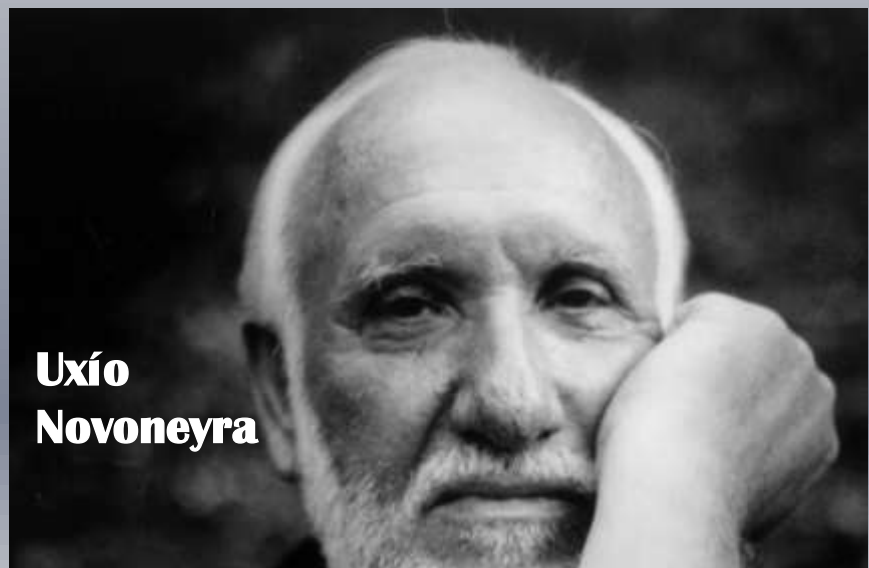
Cantiga nova que se chama Riveira, 1933

**A pomba do debuxo é obra de Matías Cuba. Non é fiel ao orixinal por tela que adaptar ao documento.*

Pedímoslle desculpas ao autor pero queríamos compartila con todos e todas vós xa que a fixo pensando neste poema de Cunqueiro.

Século XX :

Segunda metade

Manuel María

1929-2004

O Miño

O Miño é vello e é tristeiro:

sempre vai mudo e vai senlleiro.

No inverno semella que marmura

un segredo con forte voz escura.

Un escoita, atento i esperanzado,

e o vello Miño sempre vai calado.

Terra Chá

A Terra Chá somentes é:
un povo aquí, outro acolá,
mil arbres, monte raso,
un ceo chumbo e tráxico
no que andan as aves a voar.
O resto é soedá.

Terra Chá, 1954

O carro

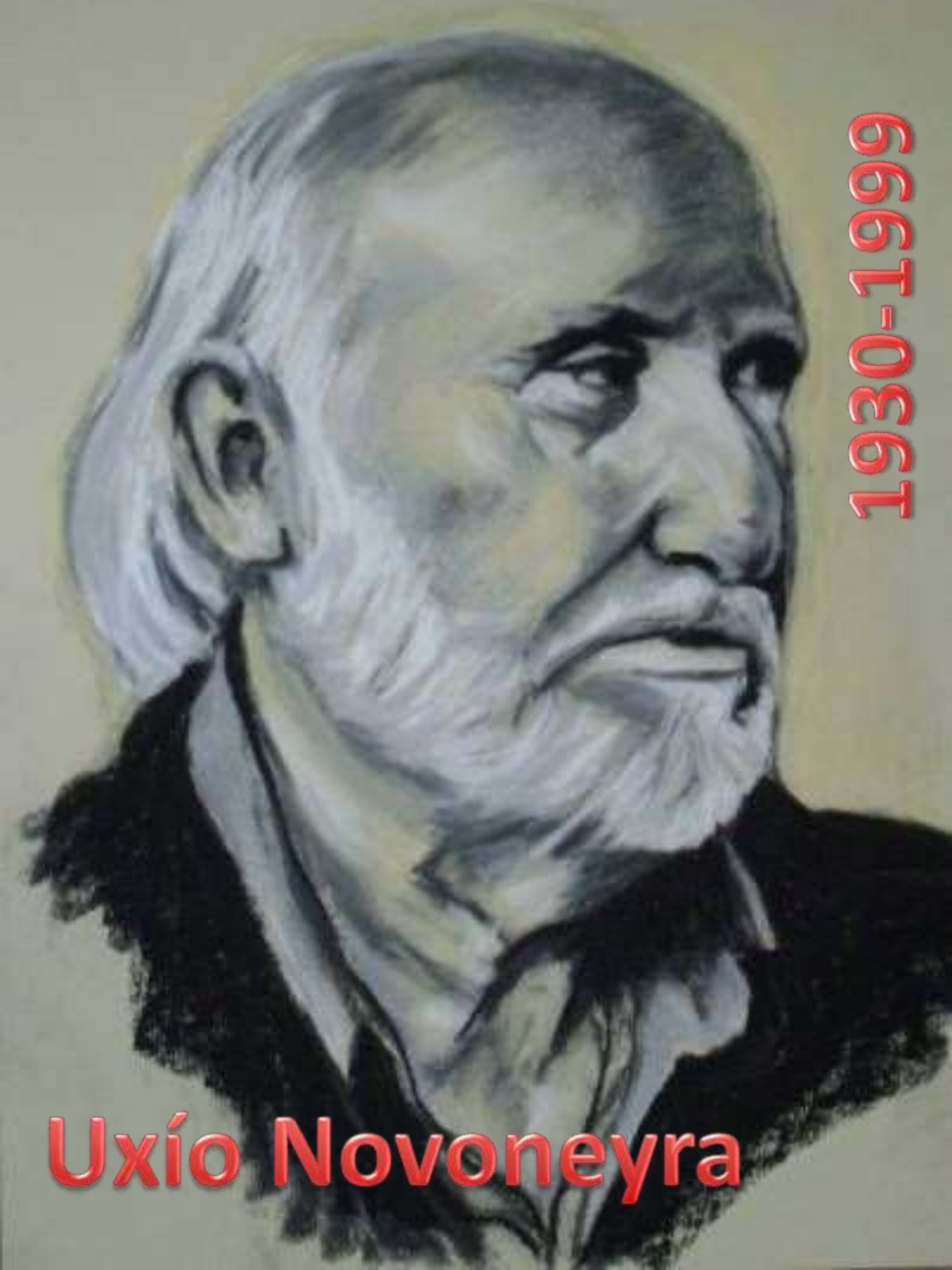
Non canta na Chá ninguén.
Por eso meu carro canta.
Canta o seu eixo tan ben
que a señardade me espanta.

Non hai canto tan fermoso:
fino coma un asubío.
Anque é, as vegadas, saudoso,
faise no ar rechouchío.

O meu carro é cerna dura:
sábese carballo e freixo.
Que fermosa e a sua feitura!
Que lixereza a do eixo!

As cousas vanse aledando
por onde meu carro pasa.
Carrétame herba pró gando!
Traime a colleita pra casa!

*Manuel María,
Terra Chá, Ed. Celta, (4 Ed.
1980)*

1930-1999

Uxío Novoneyra

Os eidos, 1955

FIANDEIRA namorada
que fías detralo lume
cos ollos postos nas chamus
roxiñas brancas i azules.

Fiandieriña que fías
nas noites do longo inverno
as liñas máis delgadiñas
que o fío do pensamento.

Cai a neve branca fora
riba dos teitos calada
mentras ti fías e soñas
nunha cousiña lonxana...

—FIANDEIRIÑA delgada
sempre metida a fiar
sempre a fiar e soñar
para logo non ser nada.

—Para logo non ser nada
eso inda está por ver
e pois cas frebas do liño
ó torcelas de camiño
algo se ha de prender.

—Algo se ha de prender
i afé que tiñas razón
que eu estábache mirando
sin deñar que encantenón
íbame indo namorando.

Canta a fontaña
canta a fontela
i anque a canción é dela
ten unha cousa miña
Polo que podos entendela.

Século XX : as nosas poetas

María Mariño

Luz Pozo Garza

Pura Vázquez

María Mariño

*1907-1967

**Nas bibliografías consultadas aparecen dúas datas posibles de nacemento : unhas dátanno en 1907 e outras en 1918.*

Son a chuvia, son a neve, son o vento da xeadá.
Son alba daquel vivir,
hoxe noite daquel sentir.

Miro, miro e non vexo.
Sinto, sinto e non teño.
Oio lonxe e non entendo.

Hoxe,
onte do meu contento !

(María Mariño. *Obra Completa* : Ed. Xerais, 2006)

Oio algo alá mui lonxe e nada del sei decir,
e sin esperar espero para ver si o vexo vir.

Penso si polo arrodeo ou si non sabe o camín
e sin esperar espero para ver o lonxe en min.

(María Mariño. *Obra Completa* : Ed. Xerais, 2006)

Pastoriñas que fiades na roca das esperanzas,
entre penedos e uces, sabedes de torres altas...

Cantades versos de vello ferindo a miña lembranza.
Aprendede o que ensaiei
dinde que enteira son de toda miña arelanza.

(María Mariño. *Obra Completa*. Ed. Xerais, 2006)

Pura Vázquez
1918-2006

As pontes

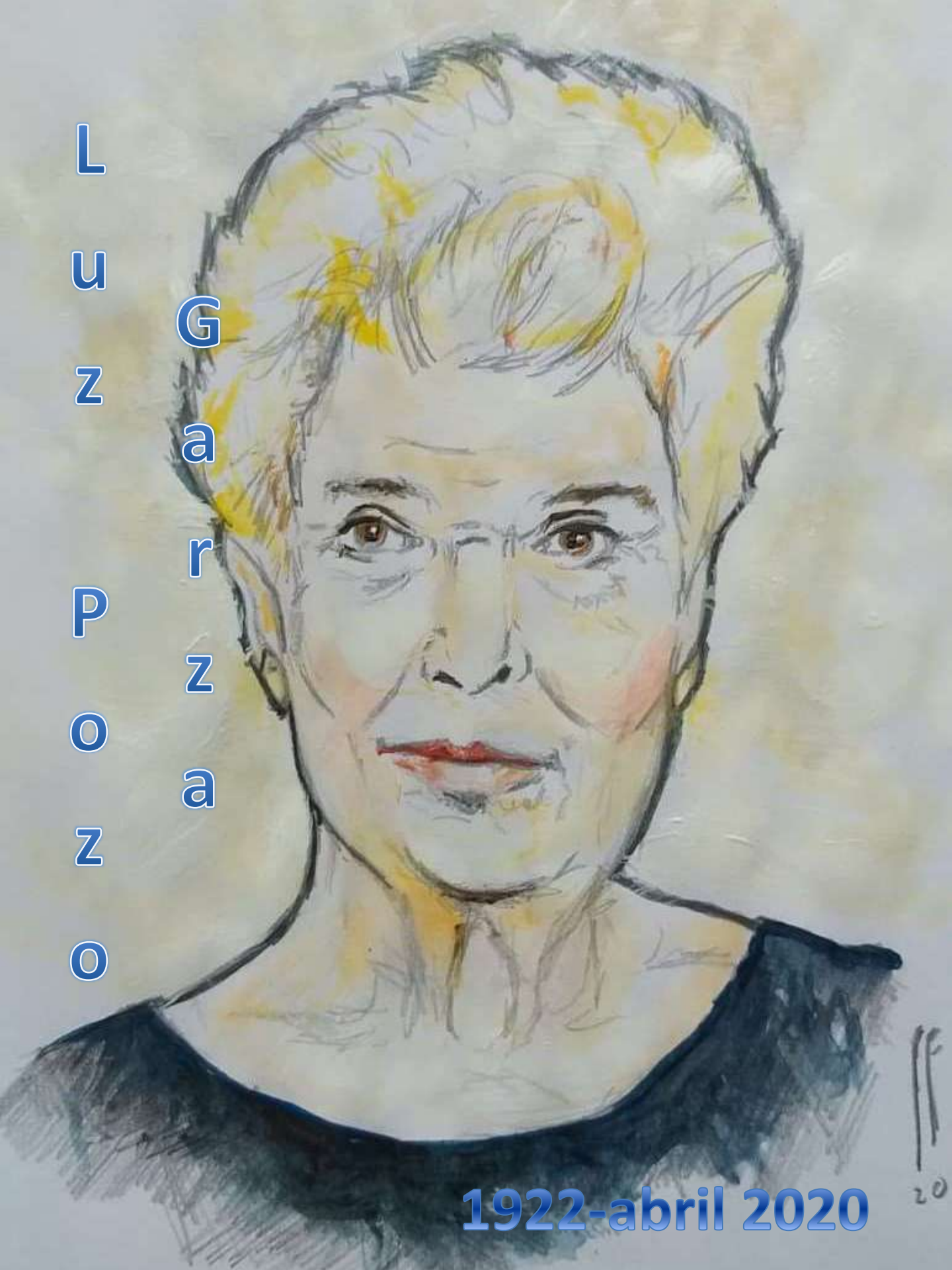
Río embaixo,
río enriba,
polos olliños
das pontes
espella
a iauga
e o día.

Non hai barquiñas
ancradas
nin hai
mociñas
belidas
que laven
entre as
escumas
ó levián
son
das cantigas.
Río embaixo,
río enriba,
a iauga
canta
e camiña

balbordos
de pontes
vellas
e abrentes
de mol
ledicia.
Río embaixo,
río enriba,
ruadas
de amores
tolos
ós pés
das pontes
lle brincan
augas
turbias,
augas
claras,
espellada
flor
do día...
Río embaixo...
Río enriba...

L
u
z
P
o
z
o

G
a
r
z
a

1922-abril 2020

16
20

Cita en el viento

Vas con la brisa de la tarde
hacia lo incierto,
desde la orilla sosegada
hasta los límites del tiempo.

Vas hacia el mar.

Vas como ciego,
el corazón mojado,
nuevo.

La ropa azul no pesa, vuela.

Vas a tu cita con el viento,
húmedo de salitre,
tierno,

los cabellos al aire
sobre los hombros. Dentro
el corazón al paio,
quieto,
esperando, tendido.

¡Barlovento...!

Luz Pozo Garza. Memoria solar: obra poética. Ed. Linteo, 2004

Que eu non son daquelas que cantan as flores e as
pombas
das que se resignan ante o desamor.
E rezan e consumen bágoas sobre da almofada.

¡Non! ¡Eu son Medea!

Va cayendo
la lluvia
lenta
tierna
como llanto
sin tiempo
en la oscura mejilla,
como llanto en la turbia memoria
que recobra la sombra el recuerdo

ya no sé
si me llueve o voy llorando

Agora que regresa a primavera
por riba de Seivane nas terras de Abadín
e vai deixando sámago nos bimbios.

Agora que retornan as floracións antigas
e unha bris delicada fragmento de escritura
vai liberando a alma.

Agora me decato da presenza do amigo
cando as aves concertan o equinoccio celeste
e os bois en Lamanide
levan na cornamenta unha roda solar.

PEQUENAS PINCELADAS DA LITERATURA GALEGA DOS SÉCULOS XIX E XX

OS INICIOS DA RECUPERACIÓN

1

A historia da literatura galega, desde as súas primeiras manifestacións ata os nosos días, non é un proceso continuo. As circunstancias históricas condicionaron o seu esmorecemento e desaparición á fin da Idade Media. Ao rexurdir no século XIX, esta literatura nace con dúas características que a fan singular desde o comezo : **a carencia de tradición literaria escrita e a significación ideolóxica.**

Durante a primeira metade do século XIX ignorábase a existencia da rica literatura galega medieval. Como modelos literarios houbo que recorrer aos que fornecían outras literaturas ou á literatura oral popular, que moitos dos primeiros autores recolleron e imitaron e que lastra en grande medida a literatura galega do século XIX.

É admirable o labor destes homes e mulleres que comezaron a utilizar como lingua literaria un idioma desprezado pola cultura oficial e relegado ao mundo rural e familiar.

A utilización do galego é reflexo dunha actitude de compromiso. Isto explica a abundante temática “comprometida” na literatura galega contemporánea. Naqueles casos en que a temática non amosa ese compromiso, o simple uso do galego é unha opción ideolóxica.

RETAL HISTÓRICO

1808-1814	Guerra contra os franceses. Cortes de Cádiz. Constitución de 1812.
1814-1820	Volta de Fernando VII 1º período absolutista.
1820-1823	Fernando VII acepta a Constitución. Trienio liberal.
1823-1833	2º período absolutista.
1833-1868	Época de Isabel II. Moderados e progresistas. 1846. Mártires de Carral.
1868-1873	Período revolucionario...
1873-1874	I República española
1875	Restauración borbónica. Alfonso XII...

A partir de 1846, o movemento provincialista abandona a política e centra a súa atención nos aspectos culturais.

É a segunda xeración galeguista, a de Rosalía, Curros e Pondal, que levará a cabo o rexurdimento literario do galego.

A publicación de Cantares Gallegos de Rosalía de Castro en 1863 inaugura o “Rexurdimento” pleno.

Ano fructífero en publicacións será 1880. Verán a luz composicións dos autores de máis sona nesa etapa : **Follas Novas** de Rosalía de Castro, **Aires da miña Terra** de Curros Enríquez, e **Saudades gallegas** de Lamas Carvajal. Seis anos máis tarde aparece **Queixumes dos pinos** de Eduardo Pondal.

SÉCULO XX

AS VANGARDAS

Os escritores nados arredor de 1900 levaron a cabo a renovación das letras galegas. Coñecidos con nome de novecentistas, vangardistas ou da xeración do 25, incorporaron á literatura galega os adiantos das vangardas europeas, aínda que non todos poden ser calificados de vangardistas.

Neotrobadorismo

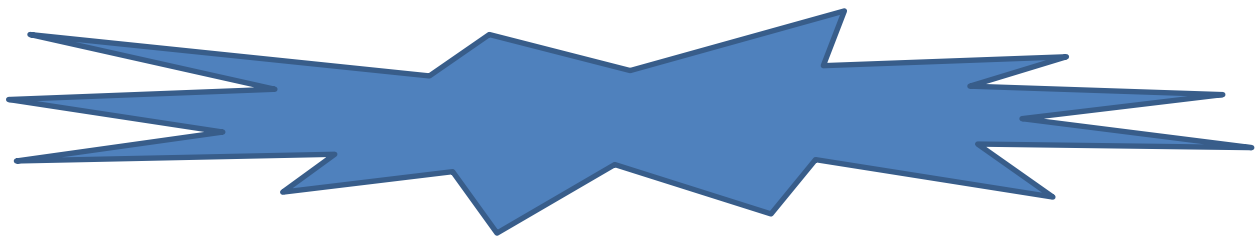
Ademais da asimilación do espírito das vangardas, outro feito importante marcou a dirección de boa parte da poesía galega : o descubrimento da poesía medieval galego-portuguesa. Xa era coñecida a existencia dos *Cancioneiros*, pero grazas á edición preparada por José Joaquim Nunes (1928) o engado da lírica medieval tivo unha difusión sen precedentes, provocando o nacemento dun movemento poético orixinal, coñecido co nome de *neotrobadorismo*.

O iniciador deste movemento literario, fundamentalmente esteticista e exento de compromiso, foi **Fermín Bouza Brey** seguido de **Álvaro Cunqueiro** grazas á súa habilidade imitativa e a súa personalidade creadora.

A poesía neotrobadoresca caracterízase por unha extraordinaria perfección formal, clasicista, que recupera procedementos estilísticos propios da lírica dos Cancioneiros (paralelismo, refrán, leixaprén...)

4

O verán de 1936 supón unha creba histórica e cultural en Galicia. En cuestión de días, pásase da aprobación maioritaria do Estatuto de Autonomía polo pobo galego á sublevación dos militares, iniciándose deste xeito a “longa noite de pedra”.

O galeguismo sobrevive na clandestinidade ata 1950. A literatura galega ficará, pois, amordazada ata que a fronte cultural *Galaxia* inicia, na devandita data 1950, a recuperación das letras galegas.

A poesía dos anos de recuperación cultural do galego na posguerra maniféstase en diversas direccións que se pode resumir orientativamente do seguinte modo : por unha banda, a continuación da poesía de tradición paisaxística galega , por outra banda, a continuación de certas manifestacións vangardistas propias, como é o caso do neotrobadorismo.

As correntes máis innovadoras introducen así mesmo dúas direccións principais:

unha poesía angustiada, existencial, de ton pesimista, que daría lugar ao que se denominou a “escola da tebra” e, finalmente, a poesía de compromiso social, que enchería o panorama poético galego dos anos sesenta e setenta.

Na década dos cincuenta, ao iniciarse a restauración das letras galegas, publican as súas primeiras obras un nutrido grupo de autores novos pertencentes a dúas promocións :

- Os representantes da Promoción de Enlace, nados na década 1920-1930 (Antón Tovar, Luz Pozo Garza, Cuña Novás...)
- Os escritores ligados ás Festas Minervais e á Nova Narrativa Galega nados arredor de 1930-1940 (Manuel María, Novoneyra, Xohana Torres, Bernardino Graña...)

Estes escritores, que non constitúen unha xeración homoxénea, afrontaron o relevo da literatura galega e publicaron as súas primeiras obras de forma simultánea ás dos grandes mestres da xeración precedente. Moitos dos seus discursos literarios constitúen xa clásicos da Literatura Galega.